

Ứng dụng thư viện điện tử theo mô hình dịch vụ tại thư viện trường ĐH Đông Á - 25/09/2014

1. Đặt vấn đề

Việc chuyển đổi từ thư viện truyền thống sang thư viện điện tử là xu hướng chung của các thư viện đại học Việt Nam nhằm mục đích nâng cao chất lượng phục vụ nhu cầu của bạn đọc trong quá trình học tập và giảng dạy của giảng viên, cán bộ nhân viên và sinh viên trường đại học. Vì vậy, nắm bắt được xu thế đó hiện nay các trường đại học đã tiến hành ứng dụng công nghệ thông tin và truyền thông trong hầu hết các hoạt động của thư viện; đầu tư cơ sở vật chất, trang thiết bị cũng như nâng cao trình độ đội ngũ cán bộ thư viện để đáp ứng cho nhu cầu chuyển đổi từ thư viện truyền thống sang thư viện điện tử. Thư viện trường Đại học Đông Á – Đà Nẵng đã tạo ra bước tiến mới cho việc nâng cao hình ảnh của thư viện cho cộng đồng bạn đọc tại trường bằng việc phát triển việc ứng dụng thư viện điện tử theo mô hình dịch vụ mà trước đây chưa được thực hiện.

2. Thư viện điện tử theo mô hình dịch vụ tại trường Đại học Đông Á – Đà Nẵng

Mô hình thư viện truyền thống với một số hạn chế vẫn chưa đáp ứng nhu cầu sử dụng thư viện ngày càng đa dạng của bạn đọc, đồng thời chưa phát huy hết vai trò của thư viện đối với bạn đọc. Do đó, Trung tâm Công nghệ Thông tin và Truyền thông (Trung tâm ICT) của trường Đại học Đông Á – Đà Nẵng đã nghiên cứu và triển khai về việc ứng dụng thư viện điện tử bằng mô hình dịch vụ với sự kết hợp của 2 thành phần: Quy trình hoạt động theo dịch vụ và phần mềm quản lý thư viện điện tử để khắc phục những điểm yếu của mô hình thư viện truyền thống và phát huy tối đa lợi ích của thư viện theo mô hình mới.

2.1 Lý do ứng dụng thư viện điện tử theo mô hình dịch vụ (Service Oriented eLibrary – SOEL)

Thư viện truyền thống với những hạn chế như nguồn tài nguyên của thư viện chưa đa dạng, phong phú nhiều loại hình tài liệu mà chủ yếu là sách; việc tìm kiếm tài liệu tại thư viện chỉ được thực hiện một cách thủ công đã làm tốn nhiều thời gian và công sức của cán bộ thư viện cũng như bạn đọc; các dịch vụ chưa được xem trọng để phục vụ bạn đọc; đội ngũ cán bộ thư viện còn thụ động... Do đó, việc ứng dụng SOEL cho thư viện có thể giải quyết được các hạn chế của thư viện truyền thống với đầy đủ các điều kiện như sau:

Nguồn tài nguyên thông tin: Bên cạnh việc trang bị kho tài liệu đa dạng về các loại hình như sách, báo, tạp chí, luận văn, luận án, báo cáo, các công trình nghiên cứu khoa học... thì việc triển khai thư viện điện tử đã giúp Thư viện trường Đại học Đông Á đa dạng hóa các loại hình tài liệu này như sách điện tử, các bài báo, báo cáo chuyên đề, luận văn, luận án... điện tử. Nguồn tài nguyên điện tử của thư viện rất dễ dàng cho việc tìm kiếm, lưu trữ và download. Bên cạnh đó, hệ thống tài liệu điện tử này có thể được chia sẻ và trao đổi với các thư viện trong cùng một hệ thống của trường Đại học Đông Á.

Ngoài ra, hệ thống e-learning với đầy đủ hệ thống bài giảng, giáo trình, tài liệu tham khảo, bài tập... do giảng viên trường biên soạn theo từng môn học cụ thể trong chương trình đào tạo phục vụ cho việc giảng dạy và học tập của đội ngũ giảng viên và sinh viên trường tại địa chỉ: <http://elearning.donga.edu.vn>.

- Khả năng truy cập, tìm kiếm tài liệu: Với sự hỗ trợ của phần mềm thư viện điện tử và website thư viện, người dùng có thể dễ dàng truy cập và tìm kiếm tài liệu một cách nhanh chóng với các tiêu chí khác nhau như từ khóa, nhan đề, tác giả, dịch giả...
- Dịch vụ: Mô hình thư viện điện tử với việc áp dụng các dịch vụ đa dạng và hiện đại đáp ứng nhu cầu đa dạng của bạn đọc.
- Cán bộ thư viện thực hiện và giải quyết cùng lúc nhiều công đoạn, nhiệm vụ khác nhau trong quá trình vận hành và quản lý thư viện.

- Bên cạnh đó, thư viện điện tử theo mô hình dịch vụ tại trường Đại học Đông Á - Đà Nẵng được thiết kế có khả năng tương thích với phần mềm quản lý đào tạo hiện tại và trong tương lai; phù hợp với điều kiện thực tiễn của nhà trường và đặc thù có nhiều thay đổi trong quá trình đào tạo và phát triển của trường đại học, cao đẳng ở Việt Nam.

Với những lý do trên, Thư viện trường Đại học Đông Á quyết định phát triển ứng dụng thư viện điện tử theo mô hình dịch vụ để nâng cao chất lượng hoạt động thư viện và phục vụ bạn đọc.

2.2 Phát triển ứng dụng thư viện điện tử theo mô hình dịch vụ

2.2.1 Quy trình hoạt động thư viện theo dịch vụ (Service oriented procedures)

Mô hình thư viện truyền thống chỉ đáp ứng nhu cầu cho việc mượn – trả tài liệu bằng các thao tác thủ công đã được chuyển đổi dần từ khi Thư viện ứng dụng công nghệ mới trong các hoạt động nghiệp vụ và phục vụ bạn đọc. Thông qua mô hình mới, bạn đọc có thể sử dụng máy tính hoặc điện thoại truy cập vào internet để thực hiện việc tra cứu, tìm kiếm nhiều loại hình tài liệu khác nhau; thực hiện các thao tác đăng ký trước tài liệu, gia hạn, đưa yêu cầu mua tài liệu; kiểm tra lịch sử mượn trả sách và các thông tin cá nhân của bạn đọc... Đặc biệt, Thư viện đã nắm bắt được xu hướng phát triển trong tương lai của các thư viện Việt Nam bằng cách sử dụng mã QR Code (Quick response code - tạm dịch là “Mã phản hồi nhanh”) để phục vụ bạn đọc trong việc truy cập để tra cứu sách, tạp chí, luận văn, luận án bản in và điện tử; giới thiệu sách mới của thư viện. Trong ứng dụng SOEL, mã QR được dùng để lưu trữ địa chỉ truy cập của tài liệu, giúp bạn đọc và cán bộ thư viện có thể nhanh chóng truy cập thông tin về tài liệu trên website thư viện

Ví dụ: Cuốn sách “Vật liệu xây dựng” của tác giả Phạm Duy Hữu, Ngô Xuân Quảng, Mai Đình Lộc sẽ có mã QR như sau:

Vật liệu xây dựng

Tác giả: Phạm Duy Hữu, Ngô Xuân Quảng, Mai Đình Lộc
Nhà XB:
Năm XB: 2008
Ngôn ngữ: Tiếng Việt
Loại TL: Sách
Số lượng: 3
Hiện có: 1

Đăng nhập

Để mượn sách
và tài liệu

Giới thiệu nội dung:

(Đang cập nhật)

Từ khoá: Vật liệu, Xây dựng

Thông tin chi tiết

Mã tài liệu:	V1390785630	Danh mục:	Sách chuyên ngành
Mã Dewey:	691	Chuyên ngành:	690.Xây dựng
Số Cutter:	P43	Khoa:	Khoa Xây dựng
ISBN:		Giá tiền:	28
Số trang:	271	Kích thước:	27 cm
Nơi lưu trữ:	63 Lê Văn Long	Vị trí:	NXD - G59 - 02
Tái bản:	Tái bản lần 2 có bổ sung và sửa chữa	Ghi chú:	

Nhãn tài liệu

Hình 1. Thông tin chi tiết về tài liệu và mã QR

Hiện nay, việc phát triển ứng dụng thư viện điện tử tại trường Đại học Đông Á chú ý đến các dịch vụ mượn trả, đặt trước và gia hạn tài liệu của bạn đọc. Do đó, quy trình hoạt động của thư viện theo dịch vụ là quy trình được thực hiện theo 4 giai đoạn:

Giai đoạn 1: Gửi yêu cầu: Bạn đọc login vào hệ thống, tìm kiếm sách, gửi yêu cầu đặt sách, sau đó hệ thống sẽ kiểm tra số sách hiện có trong thư viện: nếu sách đã được mượn hết thì thông báo đến bạn đọc đã hết sách, nếu còn sách thì hệ thống sẽ kiểm tra số lượng sách đang mượn của bạn đọc (nếu số sách đang mượn = số sách mượn tối đa: thông báo đến bạn đọc; nếu số sách đang mượn < số sách mượn tối đa: thêm yêu cầu đặt sách)

Giai đoạn 2: Chuẩn bị sách: Cán bộ thư viện sẽ tìm kiếm sách theo yêu cầu từng ngày; hệ thống sẽ kiểm tra và hiển thị danh sách theo yêu cầu của những bạn đọc đủ điều kiện (số sách đang mượn < số sách mượn tối đa); cán bộ thư viện

tìm kiếm sách theo yêu cầu: nếu không có sách: thông báo đến bạn đọc và cập nhật số lượng sách hoặc tình trạng sách; nếu có sách: quét nhãn sách, hệ thống kiểm tra điều kiện của bạn đọc (số sách mượn < số sách mượn tối đa): chuyển tình trạng yêu cầu thành confirmed và gửi thông báo đến bạn đọc.

Giai đoạn 3: Mượn sách: Cán bộ thư viện quét thẻ thư viện; hệ thống hiển thị danh sách yêu cầu; CBTV quét sách; hệ thống kiểm tra sách vừa quét: nếu sách không có trong danh sách yêu cầu: in sách trong danh sách yêu cầu, thêm yêu cầu mới; nếu sách có trong danh sách yêu cầu: cập nhật tình trạng của yêu cầu từ confirmed sang borrowing.

Giai đoạn 4: Trả sách: Trong giai đoạn này hệ thống sẽ kiểm tra sách mượn của bạn đọc và cập nhật tình trạng sau khi bạn đọc trả sách cũng như hiển thị và lưu số tiền phạt trong hệ thống.

Bên cạnh việc phục vụ bạn đọc bằng công nghệ hiện đại với sự hỗ trợ của công nghệ mã QR, cán bộ thư viện còn thực hiện việc quản lý bằng các thao tác trên nền tảng công nghệ web với các tính năng khác như quản lý bạn đọc: thêm, chỉnh sửa, cập nhật thông tin bạn đọc; quản lý các thông tin, tin tức của thư viện; thực hiện việc biên mục trên nền web; quản lý tài liệu, thống kê tài liệu theo khoa, chuyên ngành, ngôn ngữ, loại hình tài liệu; thống kê lượt mượn – trả của bạn đọc hàng năm; quản lý việc mượn – trả tài liệu của bạn đọc...

2.2.2 Phần mềm quản lý thư viện điện tử (eLibrary software)

Phần mềm quản lý thư viện điện tử với các tính năng cơ bản được thiết kế để phục vụ cho 2 nhóm đối tượng là người sử dụng và người quản trị:

Tính năng của người sử dụng:

- Xem thông báo, tin tức hoạt động của thư viện
- Truy cập, tìm kiếm tài liệu
- Xem thông tin chi tiết về tài liệu
- Login vào hệ thống
- Quản lý thông tin cá nhân
- Thay đổi mật khẩu
- Gửi yêu cầu mượn sách
- Hủy yêu cầu mượn sách
- Gia hạn thời gian mượn
- Theo dõi lịch sử mượn trả sách
- Tính năng của người quản trị (xem hình 2)
- Quản lý thông tin cá nhân
- Bổ sung, cập nhật tài liệu mới
- Biên mục tài liệu
- Quản lý và cập nhật tài liệu
- In nhãn tài liệu
- Quản lý và xử lý yêu cầu mượn sách
- Quản lý việc mượn trả sách
- Thống kê tài liệu
- Thống kê lượt mượn
- Quản lý tiền phạt
- Quản lý các danh mục
- Quản lý tin tức, thông tin
- Quản lý người dùng

- Xem logs các hoạt động của admin trên hệ thống

Với những tính năng cơ bản của phần mềm đã đáp ứng phần nào nhu cầu của cán bộ thư viện trong việc hiện đại hóa các hoạt động của thư viện từ khâu nghiệp vụ đến phục vụ bạn đọc. Đồng thời, thỏa mãn nhu cầu của bạn đọc trong việc tra cứu, tìm kiếm, đặt trước, mượn – trả và gia hạn tài liệu thông qua các công cụ tra cứu thông minh.

	Mã	Tên sách	Tác giả	SL	CL	Status	Action
	01389262523	666 món ăn, bài thuốc chữa các bệnh thân	Hồng Anh	1	0	public	
	01390201049	108 món ăn chay	Phạm Thị Ngọc Trâm	1	0	public	
	01390201050	110 di sản văn minh nổi bật của loài người	Lê Mông	3	2	public	
	01392599121	6 kỹ năng 65 tác vụ tối ưu hóa ảnh và thiết kế trang web chuyên nghiệp trong photoshop cs2	Đặng Quang	1	1	public	
	01392599112	16 Bài thực hành Flash	Ngọc Lê	1	1	public	

Hình 2. Giao diện quản lý của người quản trị trên nền web

3. Nhận xét, đánh giá

Phiên bản web phần mềm quản lý thư viện đã được thực hiện đầy đủ với các chức năng cho người dùng và người quản trị. Trong quá trình ứng dụng, SOEL tại trường Đại học Đông Á đã có một số ưu điểm và hạn chế như sau:

- Ưu điểm:
 - Đáp ứng nhu cầu truy cập và tìm kiếm thông tin của bạn đọc. Danh mục tài liệu được sắp xếp theo khoa, chuyên ngành, ngôn ngữ cùng với các tính năng tìm kiếm cùng lúc với nhiều tiêu chí đã cho phép bạn đọc tìm được tài liệu mong muốn một cách nhanh chóng, chính xác.
 - SOEL có thể chạy trên mọi nền tảng: Phiên bản web của SOEL có thể chạy trên tất cả các trình duyệt, trên mọi nền tảng có hỗ trợ duyệt web, từ máy tính đến máy tính bảng và điện thoại thông minh.
 - SOEL cho phép người quản trị nhập dữ liệu một cách nhanh nhất với tính năng nhập dữ liệu hàng loạt từ file excel.
 - SOEL cung cấp đầy đủ các thống kê về tài liệu, lượt mượn, giúp cho cán bộ thư viện có thể dễ dàng nắm bắt được chính xác thông tin về tình hình sử dụng nguồn tài nguyên thông tin của thư viện.
 - SOEL hoạt động như một ứng dụng không lệ thuộc vào các hệ thống khác, vì vậy có thể đóng gói chuyển giao cho các đơn vị các trong cùng hệ thống; khả năng tích hợp thư viện điện tử với gói phần mềm quản lý đào tạo đang được sử dụng trên nền tảng SQL Server.
- Hạn chế:

Bên cạnh các ưu điểm, SOEL vẫn còn một số hạn chế cần khắc phục như sau:

- SOEL chưa triển khai các dịch vụ đa dạng khác như các dịch vụ hiện đại được nhiều thư viện sử dụng hiện nay: dịch vụ di động, dịch vụ tham khảo, dịch vụ SDI tự động hóa, dịch vụ cung cấp thông tin hiện hành... mà chỉ chú trọng đến việc thực hiện dịch vụ mượn – trả, đặt trước, gia hạn tài liệu.
- SOEL vẫn còn mắc một số lỗi trong quá trình vận hành như các tài liệu có cùng từ khóa không được liên kết với nhau; việc tìm kiếm nhanh tài liệu chưa thực hiện được mà chỉ thực hiện việc tìm kiếm nâng cao; khả năng liên kết, chia sẻ dữ liệu với hệ thống thư viện các trường đại học trong nước còn hạn chế.

4. Kết luận

Trong quá trình áp dụng SOEL tại trường Đại học Đông Á bước đầu đã cho thấy những kết quả khả quan. Đây là bước tiến mới của thư viện trong việc chuyển từ thư viện truyền thống bằng các phương thức thủ công sang thư viện điện tử với việc ứng dụng công nghệ mới trong quá trình vận hành thư viện, đồng thời tiết kiệm nguồn kinh phí cho nhà trường. Trong tương lai, Trung tâm ICT sẽ phát triển SOEL với các tính năng nâng cao mới như: OPAC và MARCXML (Machine Readable Cataloging XML) và một số dịch vụ hiện đại nhằm đa dạng hóa các hoạt động của thư viện, thu hút bạn đọc và nâng cao chất lượng phục vụ hoạt động học tập, giảng dạy và nghiên cứu khoa học trong nhà trường.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Huỳnh Đình Chiến, Huỳnh Thị Xuân Phương, Hoàng Thị Trung Thu (2013), Vai trò của thư viện trong việc đảm bảo chất lượng giáo dục đại học: hướng đến một cách nhìn nhận tích cực (bản rút gọn), <http://www.hdu.edu.vn/vi-vn/17/1902/Vai-tro-cua-thu-vien-trong-viec-dam-bao-chat-luong-giao-duc-dai-hoc--huong-den-mot-cach-nhin-nhan-tich-cuc--ban-rut-gon-.html> (truy cập ngày 20/5/2014)
2. Nguyễn Tiến Đức (2005), Xây dựng thư viện điện tử và vấn đề số hóa tài liệu ở Việt Nam, http://www.ted.com.vn/index.php?option=com_content&view=article&id=631:xay-dng-th-vin-in-t-va-vn-s-hoa-tai-liu-vit-nam&catid=109:th-vin-s&Itemid=581 (truy cập ngày 18/5/2014)
3. Tạ Bá Hưng (2000), Phát triển nội dung số ở Việt Nam: những nguyên tắc chỉ đạo. -Tạp chí Thông tin & Tư liệu. - Số 1. - Tr. 2-6.
4. Cao Minh Kiểm (2000), Thư viện số: định nghĩa và vấn đề. - Tạp chí Thông tin & Tư liệu. - Số 3. - Tr. 5-11.
5. Ngô Đình Lộc, Dương Minh Sơn, Nguyễn Thị Thu Đào (2013), Phát triển ứng dụng thư viện điện tử theo mô hình dịch vụ: Báo cáo nghiên cứu khoa học, Trung tâm ICT – Đại học Đông Á Đà Nẵng, 48 tr.
6. Vũ Bích Ngân, Hướng đến một mô hình thư viện đại học hiện đại phục vụ chiến lược nâng cao chất lượng giáo dục đại học, <http://nlv.gov.vn/nghep-vu-thu-vien/huong-den-mot-mo-hinh-thu-vien-dai-hoc-hien-dai-phuc-vu-chien-luoc-nang-cao-chat-luong-giao-duc-dai-hoc.html> (truy cập ngày 22/5/2014)
7. Trần Nữ Quế Phương (2011), Vấn đề phát triển nguồn lực thông tin điện tử trong các thư viện hiện nay, <http://nlv.gov.vn/nghep-vu-thu-vien/van-de-phat-trien-nguon-luc-thong-tin-dien-tu-trong-cac-thu-vien-hien-nay.html> (truy cập ngày 17/5/2014)

ThS. Nguyễn Thị Lan - ĐH Đông Á

Nguồn: Tạp chí Thư viện quốc gia Việt Nam